

MATERIALE EPIGRAFICE DIN ESTUL TRANSILVANIEI

Din partea răsăriteană a Daciei romane, de la granița extremă a provinciei, dispunem de relativ puține monumente epigrafice, dovezi ale dezvoltării vieții economico-sociale și culturale din timpul ocupației romane în această regiune. Dintre fortificațiile (*castra*) și așezările civile (*canabae*), din această perioadă, de la granița (*limes*) răsăriteană, lagărul roman de la Inlăceni (r. Odorhei, reg. Mureș-Autonomă Maghiară), cu nume necunoscut, a fost singurul care, în raport cu celelalte, a furnizat numeroase monumente epigrafice¹. Monumentele epigrafice provenite de pe teritoriul castrului sau din așezarea civilă de la Inlăceni, în majoritate, au fost puse de persoane oficiale, militari, aparținând clasei dominante, ceea ce este și firesc într-o societate bazată pe sistemul de exploatare sclavagist.

La cele cunoscute și publicate până acum se mai adaugă un monument epigrafic care indică prezența în castrul de la Inlăceni a unei alte categorii sociale. Este vorba de un epitaf descoperit în anul 1961 pe teritoriul satului și care în prezent se află în Muzeul raional Cristuru Secuiesc.

Piatra funerară este păstrată fragmentar; din partea de sus lipsește aproximativ jumătate, iar din partea de jos, în colțul stîng, o bucată. Tăierea regulată a pietrei arată că ulterior a fost refolosită. Este lucrată din piatră calcareasă avînd marginea stîngă decorată cu viță de vie. Dimensiunile, în starea actuală: 60 × 60 × 20 cm, litere înalte de 7 cm, în rîndul penultim litera O e de 5 cm (fig. 1). Lectura întregii inscripții ar fi următoarea:

/D/is/ M/anibus/ /
 / /
 / vix/it/ /
 AN/NOS/L
 VENVSTA
 PATRONO
 H/ic/ S/itus/

¹ Pentru materialul epigrafic provenit de la Inlăceni vezi bibliografia în studiul lui I.I. Rusu, *Un raport epigrafic de la Mihăileni (r. Odorhei)*, în *Eml'kkönyv Kelemen L. (Volumul omagial Kelemen L.)*, Cluj, 1957, p. 532—541.

Din textul inscripției reiese, că o libertă cu numele Venusta a pus epitaful patronului ei cu nume necunoscut (fragmentul care lipsește). *Venusta* este nume roman și în text nu este nici o aluzie la naționalitatea ei. Datoria de a pune epitaful patronului deriva din îndatoririle libertilor față de patron, reglementate de *Ius patronatus*¹. După literele frumos sculptate, epitaful poate data din secolul II e.n. Aceasta nu e

a

b

Fig. 1

singurul monument epigrafic provenit de la Inlăceni care aparține unei persoane din categoria libertilor sau sclavilor. Altarul votiv publicat de Ștefan Paulovics² indică după toate probabilitățile tot un libert sau sclav³.

Aceste două monumente epigrafice ca și celelalte arată o viață intensă în așezarea civilă, precum și rolul important ce l-a avut acest castru în sec. II—III în colțul de nord-est al Daciei romane. În așezarea civilă, în fermele rurale (*villae rusticae*) din jurul castrului, la cultivarea pământului au fost folosiți sclavi, care ajungând liberiți au rămas totuși într-o oarecare dependență față de patronul lor. Acest epitaful aduce o informație nouă pentru raporturile de jurisdicție particulară romană, care reglementa viața populației din diferitele categorii sociale ale provinciei Dacia în sec. II—III e.n.

Inscripțiile și cărămizile stampilate descoperite în lagărele militare din sistemul de apărare al graniței au furnizat date importante pentru identificarea trupelor, care staționau cu garnizoana în aceste lagăre. În vara anului 1962 s-a găsit la Boroșneul Mare (r. Tirgu Secuiesc, reg. Brașov) o cărămidă stampilată care aparține unei trupe necunoscute, din castele romane din valea Oltului.

¹ D. Tudor, *Despre sclavaj în Dacia Inferioară*, în *SCIV*, I, 1950, p. 205; K. Visky, *Magánjogi vonatkozások Intercisa feliratos kövein*, în *AE*, I, 1957, p. 14.

² St. Paulovics *Dacia keleti határvonala* (Granița răsăriteană a Daciei), Cluj, 1944, p. 47—48.

³ I. I. Russu, *Materiale epigrafice din estul Daciei*, seria I (în manuscris).

Este o cărămidă de perete de formă dreptunghiulară de $19,5 \times 7$ cm, pe care se afla o stampilă de $14 \times 3,5$ cm, într-un cadru dreptunghiular (fig. 2) cu următoarele litere în relief: A L A G A L. Lectura: ALA GAL[lorum].

Unitatea de cavalerie căreia îi aparținea cărămida nu putea să fie alta decât ALA I GALLORUM, cunoscută după diploma din anul 144 (CIL, XVI, nr. 90), care în anul 158 a avut garnizoana la Cristești¹ (CIL, XVI, nr. 108).

O altă cărămidă cu stampila acestei unități este cunoscută de la Reci din locul numit Telek². Cele două cărămizi stampilate arată activitatea acestei unități, care la începutul perioadei de cucerire a provinciei

Fig. 2

Dacia a luat parte la lucrările de fortificație ale graniței răsăritene a Daciei în valea Oltului. Faptul că în anul 158 *Ala Gallorum* se afla la Cristești, arată că ea a staționat numai temporar în valea Rîului Negru. La Boroșneul-Mare, tot prin cărămizi stampilate, este atestată prezența unei alte unități de cavalerie, *Ala I Asturum*, care probabil a avut garnizoana aici pînă la părăsirea Daciei³.

SZÉKELY ZOLTÁN

ЭПИГРАФИЧЕСКИЕ МАТЕРИАЛЫ НА ВОСТОКЕ ТРАНСИЛЬВАНИИ

РЕЗЮМЕ

На территории села Инлэчень нашли разбитый надгробный памятник, поставленный хозяину вольноотпущеннѣй с римским именем Венуста. Надгробие — ценный вклад в изучение жизни населения провинции Дакии во II в.н.э.

В Борошнеул Маре обнаружили кирпич с клеймом, принадлежащий военной части *Ala I Gallorum*. Эта часть вероятно принимала участие в работах по укреплению восточнѣй границы Дакии в начале II в.

¹ W. Wagner, *Die Dislokation der röm. Auxiliarformationen*, 1938, p. 36.

² *Materiale*, VI, 1959, p. 198.

³ Z. Székely, *Muzeul regional Sf. Gheorghe. Almanah pentru perioada dintre 1879—1954*, Tg. Mureș, 1955, p. 26.

MATÉRIAUX ÉPIGRAPHIQUES DE LA TRANSYLVANIE ORIENTALE

RÉSUMÉ

On a découvert sur le territoire de la commune d'Inlăceni une pierre funéraire, à l'état fragmentaire, dédiée à son patron par une affranchie portant le nom romain de Venusta. Le document fournit des informations précieuses sur la vie en Dacie au IIe siècle de n.è.

A Boroșneul Mare on a découvert une brique portant l'estampille de l'unité *Ala I Gallorum*. Cette unité a probablement pris part aux travaux de fortification de la frontière orientale de la Dacie au début du IIe siècle.
